

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju.

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak. Pojedini broj u mjestu 6 para vanka 8. Plativo i tuživo u Šibeniku.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petit retku; za više puta po pogodbi. Priopćenja i zahvale po 20 para po retku. Plaća se sve unaprijed.

Jematva državnih odvjetnika.

U Dalmaciji i ako je berba grožđa već prošla, berba žurnalistička i jematva državnih odvjetnika još traje: sve što je boljeg, zrnatijeg po rubrikama naših novina trgaju i pljene drž.-odvjetnici i bacaju u svoj birokratski koš, a la „austriaca“. Ta rječca Bahrova, koja je nomen et omen sistema austrijskoga stiče kod nas u Dalmaciji sve veće značenje na svakom polju: administrativnom, pravnom, političkom, pedagoškom itd. a na polju štampe najbolje se očituje u zapljenama, koje ne zaostaju za onima u Banovini pod nasilnom Tomašičevom erom, s razlikom tom, da je u Banovini ovo ropstvo štampe tek časovito i skrajno sredstvo, kojega se obično Khuenova djeca lačaju pri izborima, dočim je inače štampa u Hrvatskoj dosta slobodna. Kod nas su naprotiv cenzura i zapljene jedan dio administracije državne, jedna strana onog natražnog austrijskog sistema po kojem se sloboda govora, štampe, kao i sve ostale slobodštine, toleriraju samo dotle dok je vlastima i državnoj upravi to po volji. Sučaj sa jednim sucem austrijskim (M. Staničić) kojega se kažnjiva drakonskim disciplinarnim kaznama a to s toga što se je usudio napisati i tiskati nekoliko stotina stranica sa nekoliko neobičajnih ideja najbolje ilustrira, što znači u Austriji — de facto — „sloboda štampe“ i „neodvisnost“ sudaca.

I kao da je ovaj natražni sistem austrijskoj vladi malo pa se sada iz klerikalne kovačnice u Beču izlazi na avor sa novom činovničkom pragmatikom i iznaša pred parlamenat nekoliko š. š. koji idu očito za time da utuku i onu mrvu slobode, po kojoj su se činovnici, do sada mogli barem tužiti, mogli protestirati, mogli donekle isticati u politici, u društvenom životu. Sada im se misli i to zabraniti, tobože zbog ugleda staleškog; misli se dakle učiniti od njih obične „Amtsschimmele“, kako Njemci nazivlju staro, čoravo kljuse, koje uvijek jednako kljusa, po befelu. I takovoj birokratskoj kljusadi povjerit će se uprava, pravda, uzgoj, sloboda štampe.

Spomenuti ćemo još samo nečuveni slučaj sa đjačkim „Valom“ i „Novim Valom“ kojemu je dignut postdebit za Dalmaciju, da i ne govorimo o neprestanim zapljenama „Slobode“, „Naprednjaka“, „Crvene Hrvatske“, „Dubrovnika“ itd.

Kako svaki članak biva okljašten, orobljen malo se šta danas iz novina može u opće razumiti.

Nekidan se na pr. iz „Naprednjaka“ nije moglo razumjeti, imamo li ili nemamo biskupa, jer je članak pod moćnom olovkom držav. odvjetnika šibenskog, na pola zabilježen.

U predzadnjoj „Hrvatskoj“, koja je regbi u ovo doba novinskog znanja i paljetkovanja, najviše izložena berbi iz „pskog“ „Dubrovnika“ — izgleda da je državni odvjetnik pri pljenidbi pravio viceve, jer je na jednom mjestu zaplenio u citatu jedan dio govora, kojega je on sam držao na sudu; na drugom mjestu zaplenio je skoro čitav članak, a onda je pri kraju ostavio — za vic — samo ove riječi: „Gosp. uredniče zahvaljujem na ustupljenom prostoru.“ I doista naši državni odvjetnici mogu da zahvale gosp. urednicima na prostoru ustupljenom njihovoj samovolji, koji bijeli prostori sa svojom prazninom najbolje svjedoče koliko je praznine u lubanji i nutrinj neklih birokrata, koji, valjda u nadi da će preskakati, nalaze skrajnosti zločina u svakom slobodnijem pisanom redu, kojima svaka zdrava misao zaudara po barutu.

„Zapljeno! zapljeno!“ — crna je to riječ, prava avet, koja neumorno progoni našu štampu; riječ je to obična nekim cenzorima, kojima bi dobro bilo zabilježiti na svijetloj lubanji, mjesto Kranjčevićeve riječi „benedictus“, tu crnu riječ, neka se zna da je i u njihovoj lubanji — zapljeno.

Njegušev proces i štampa.

Pišemo radi pravaša i njihove štampe. Šibenski pravaši, braća onih legijonaša i furtimaša, koji su u više slučajeva u svojoj štampi denuncirali, podvaljivali, pripremali veleizdajničke procese i političke progone, napokon odobravlali i veselili se nečovječnim osudama Tomašičeve silničke ere proti najboljim i najkarakternijim političkim vođama našeg naroda u zadnje doba (Lorkoviću, Hinkoviću, Banjaninu, Magdiću itd.) razotkrili su i prigodom Njeguševa atentata svoju furtimašku, do u dno pokvarenu dušicu, potaknuti valjda onim istim zločinačkim nagonom, s kojega okrivljuju u svom organu nesretnog mladog Njeguša. Svoje zlobne i skroz iskrivljene članke o atentatu i procesu Njeguševom proticali su takovom insinucijom i zlobnom tendencijom da bi i crnog arapina iz plemena „marabū“ u toplim tripolitskim oazama, spopali grčevi u želudcu, kad bi pročitao i razumio

organ klike samozvanih čuka iz mukotrpnog Krešimirova grada.

Po pisanju „Hrv. Riječi“ Njeguš jo dakle zločinac, sa zl. činakim nagonom, kojega su politički motivi nagnali na pucanje i kojemu smo atentatu mi — naprednjaci — moralni krivci. Ta pošena štampa piše još i danas o ubojicama, anarhistima, te nema ni zere samilosti naprama nesretnom mladiću, našem čovjeku, mješćaninu, koji je tužno svršio u zatvor, osugjen bez olakšica, na 7 godina teške tamnice poštrene postom, tamnom ćelijom i ostalim modernim torturama.

Naši ljudi — dakle u našim novinama prikazuju zlobno, iz puke stranačke mržnje, svoga čovjeka razbojnikom, anarhistom, dok tugjinci, Njemci, koji su nam tako daleko, pišu o mladom Njegušu u svojim organima sa nekim saučesćem i milošću, gotovo sa simpatijom.

Bečka „Zeit“ od 30. novembra donosi pod naslovom: „Hitci proti ministarskim klopama“ u procesu proti Nikoli Njegušu slijedeće refleksije u uvodu:

„Po prvim izrekama pri preslušavanju razumljivo se je odmah da Njeguš nije revolucioner, kojega bi trebalo ozbiljno shvatiti da nije strašan, odlučan čovjek, koji bi htio zadati udarac državi, vladi ili društvu.

Iz predživotu optuženika, koji je bio točno istražen i pomnjivo izgrnjen, proizšla je slika čovjeka ne lako razumljiva po našem poimanju. Imali smo tu neku osobitu sliku karaktera. Prvo: Njeguš je čovjek tajnoviti jednostavnosti, inteligencije i osjećaja. Vruća srca i upravo ženske osjetljivosti, on je vrlo osjetljivi instrument koji reagira. Postao je socijalist, jer mu se jedna javna demonstracija dopala i uzbudila ga. Dogodjaji, što mu se zbivaju pred očima, drmajaju mu krv u srce i čine ga nasilnim. Klasičan je to primjer južnjaka izgrednika i stoji nekako daleko od čina, s k jega ga okrivljuju.

Vanjske okolnosti čina optuženik je vrlo živo sam orisao: Sa par brzih kretnja raztumačio je taj nemirni i izraziti čovjek tako jasno prizor, da se u skladu sa čitavom osobom, koja se je jučer u sudbenoj dvorani pokazala, može slobodno uzeti da je počinio ono što djela što god on htio time počinio, radio jedino u časovitoj ugrijanosti. O motivima i svrsi djelovanja nije dao optuženik pri preslušavanju nikakvih jasnih izjava, možda to nije ni mogao, što sasvim dobro odgovara nje-

SE NE VRAĆAJU. - POŠILJKE NEPLAĆENE PRIMAJU SE. - - E RAČUNAJU 16 PARIT RETKU, A ZA TA PO POGODBI. NJA I ZAHVALE 20 A PO RETKU. - - -

INAJSTIĆ. Ijadica i drugovi

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, in; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktivaj radi mnogih ajživahniji, najuje, duguje svoj

visiti, ako mogi alno čuvstvo, nači alijani bili psihomamo prema svom nego najvećma evo to je baza i.

na logično izviru, gi tijekomv unuke. Nacionaliste ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko ustellini objelodalia“ nekoliko člarnugi irendetizam“, upirao u dužnost, pitanja Podneva oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u kona, nije nikad zaitanja i probleme je razlika izmegju e bave ovim proicijonalista), samo ene stranke kon života cilj samoj vlja svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj. iti preslice s konča-u vretencu izdupsti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuča n starcu: žuljala je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvaj rirode momče je po osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za- ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i gje u zadarskom „Na- o darovitom pastiru, iue poticao je vige-

PODLISTAK.

Razvoj prosvjetnih ustanova.

(Nastavak v. br. 20.)

Društvo je po Petranovićevoj jasnoj i širokoj zamisli imalo podupirati književnost, posudjivati korisne knjige i promicati izobražavanje puka u duhu „demokratske slobode i evropskog bratstva“ e da se čim brže oživotvori ujedinjenje jugoslavenskih zemalja.

Karakteristična ova pojava, koja se u 40. godinama kao snažan val proširi cijelom Evropom, dopire oslabljenim talasanjem i do naših južnih krajeva. Zahtjevi širih slojeva naroda, da i oni sudjeluju aktivno u svim pitanjima javnog života, prouzrokuje neku stalnu struju, koja smjera na opću prosvjetu, a koja se svugdje priključuje borbi za političku slobodu i slobodu uvjerenja (Mannheimer). Cjelokupni prosvjetni pokret javlja se u čitavoj Evropi kao sredstvo agitacije; politička lirika, drame izvjesnom tendencijom napisane, budjenje mlade Evrope sve to pokazuje očitu vezu politike sa pitanjem pučke naobrazbe. To je bila opća oznaka 40. godina u kojima je nikla prva

klica našeg općeg preporeda, a koja se evo i u našim prilikama odsijeva.

Velebna kulturna misao Petranovića, koja je oličavala jedan od najvažnijih problema našeg narodno-socijalnog razvoja — pitanje izobrazbe svih pučkih redova — morala je da izgubi svoju snagu i sjaj radi uvjeta, koje nije mogao da ispuni onaj svijet i okolina iz koje je nikla. — I tek koncem apsolutizma, 1862, kada je šira sloboda probudila novi duševni pokret, uspije Petranoviću oživotvoriti konačno njegove zamisli zasnivanjem „Matice Dalmatinske.“

Epske borbe oko postignuća prvih uvjeta pravog ljudskog i narodnog života zaokupiše čitavu snagu naroda i onaj snažni i moćni kulturni idealizam, koji se je sa sjevera kao more svjetla širio mogao je tek pomalo i sporo prodirati kroz guste tmine narodnog života. Svijest inteligencije čija energiju apsorbira najnužniji politički rad, uvidja u ideji obrazovanja puka tek nastalni bjesak dalekog ideala te se zadovoljava prostim priznanjem svemoćnog upliva tog velikog dobra na čitavi narodni život. Rješavanje tog problema moralo je da uz svu veličinu i zamašitost pitanja ispuni užasom ona prva srca, koja su se u svojoj neizmjerne ljubavi upela da u zanemarenoj kulturnoj pustoši, našeg javnog života upale prve

luči prosvjete. Školstvo manjkavo po broju i vrsnoći, zapušteno do najskrajnjih granica, nije bilo u stanju probuditi u puku najprimtivnije strane duhovnog života. U tami duha i sljepoći narodnog razuma zasnovaše se prve čitaonice. Iza prvih vidljivih uspjeha na političkom polju nameće se neodoljivom silom uvjerenje da je jačanje nutrinje snage naroda prvi uvjet poznijim uspjesima i veličini naroda. Pavlinović traži „nek Hrvati i Srbi šire uljudnost kroza sve razrede naroda, nek ustavne navade cijepaju u sve državljanje, kroza sve slojeve zadržnog tijela. Neka pogadjaju temelje samostalne prosvjete jugoslavinskoj, a u zajednicu jugoslavinstva da snašaju plodove zapadne prosvjete.“

Ova velika kulturna zadaća bila je namijenjena mladim čitaonicama, koje time po prvi put poprimaju značenje prosvjetnih društava. Ali to značenje nije bilo nego prostó vanjsko obilježje, jer čitaonice niti su u onim prilikama radile, a niti su mogle raditi oko širenja prosvjete. Ta lijepa misao opće prosvjete, puna dirljive ljubavi, prenesena iz idealnog svijeta na tvrdu i neobrađenu ledinu, morala je sapeta čekati ljepše i bolje dane, podesnije uvjete da se razvije i urodi kulturnim plodom.

Druga jedna okolnost, koja se je manje isticala, ali je zato u praksi poprimala sve izrazitiji oblik, bilo je uvjerenje o socijalnoj zamašitost

PIO TERZANOVIĆ — ŠIBENIK

Velika zaliha za zimsku sezonu

govom biću. Izjavio je drukčije nego li pri istrazi, da nije ciljao na ministra i da mu je svejedno bilo kakav će uspjeh imati njegova pucnjava.

Jedna je stvar dakle odmah na početku procesa sigurna, a to je da oni hitci u parlamentu *nijesu* nikakav anarhistični zločin.

„Neue F. Presse“ od 1. decembra: piše „Jedno ipak izgleda da je jasno, a to je da mladi Njeguš nije svijestan čina, nije zločinac itd. On je neuzdrživ, veoma slab i veoma nesretan čovjek, s kojim politika nema šta da radi.“ — „U ovoj neobičnoj, od svijeta odsječenom Dalmaciji, koja još ni sad nema nikakve sveze željezničke sa svijetom odrastao je Njeguš. Na Dalmaciji je austrijska vlada počinila svojom upravom grijeha, koji su možda pridonijeli atentatu mlada čovjeka. To je jedini politički zaključak, koji bi se iz ovog procesa mogao izvesti. Tko čita da u Dalmaciji još i danas ima više od 80% analfabeta, da tamo još i danas postoje sredovječne forme kmetstva i težačkih prilika, tko prati sve ono otezanje sa izgradnjom dalmatinskih željeznica ne od natrag koju godinu nego od natrag decenija, taj se nema čemu mnogo čuditi, što mlad čovjek iz tih krajeva, odrastao u najžalosnijim okolnostima, stjeran nagonom pokvarene krvi i časovitog bijesa dolazi do toga da počini strašno djelo, koje je skoro moglo prouzročiti smrt mnogih nevinih osoba. Višeputa se je pisalo i svatko tko pozna Dalmaciju, mogao je viditi da tamo u nekim mjestima (u Šibeniku Op. ur.) vladaju orijentalne prilike sa nekakvom prividnom tinturom reda“ itd.

Kada se ovo pisanje tudjinskih novina o nesretnom našem čovjeku sravnji s pisanjem naših furtimaša onda se tek vidi kakve „orijentalne prilike“ vladaju kod nas.

Jedno zlo — dva zla.

Na članak u „Slobodi“ pod naslovom „jedno zlo“ odgovorili smo u zadnjem našem listu, gdje smo istakli naše protivno mišljenje. „Sloboda“ je također kasnije izjavila da se ni ona ne slaže sa stanovištem onoga članka. Ipak su neki pojedinci iz djačkih redova to pisanje „Slobode“ odmah okrstili „infamijom“, što je „Sloboda“ oštro osudila, jer da se tim pada u skrajnosti i stvara u djaštvu naprednjački frankovnik.

To je sasvim ispravno. Infamijama se nabacivati i radikalno bučiti frazama zaudara po frankovniku, čega se naše napredno djaštvo mora kao žive vatre čuvati: Skrajno i frazersko „naprednjaštvo“ malo se razlikuje od skrajne frankovštine, jer se skrajnosti tiču, a onda mjesto jednog zla imamo dva zla. Bojovno mora biti naše djaštvo i njegovo pisanje, ali bojovnost ne smije preći u brutalnost.

Djačke su organizacije i te kako potrebite — to nam je jasno. Organizaciju naših djaka izazvale su — sjećam se dobro — pred jedno pet godina baš oni katehete (D.r. Ante Alfirević & comp. u prvom redu) i oni sjemeništari, koji se danas ističu kao vodje djačkih klerikalnih društava „Domogaja“ „Pavlinovića“ (u Splitu) itd. Ti sjeme-

čitaonica. One poprimahu sve više karakter socijalnih ustanova koje na čisto demokratskom stanovištu — ovoj simpatičnoj i slobodnomjernoj crti prvih narodnih borba — utirahu put ideji jednakosti, kršeći razliku staleža. Čitaonice su morale privući masu iz njenog uskog svijeta i postaviti ju u doticaj sa životom ostalih narodnih krugova drugog načina mišljenja i drugih običaja. Pokazati im uljudjenje društvo, u kome vlada pitomost, gdje se razvija ljepši, savršeniji društveni i obiteljski život, bez mana i poroka. Čitaonice su imale unijeti u duševni život širih slojeva finije osjećaje, ljepše misli; otvoriti im čitavi jedan uređeni svijet, pred kojim su oni do tada neopazice prolazili. One su im imale dati duševnih poticaja i riješiti ih tako apatije — koja izvirući iz pomanjkanja viših ciljeva — ubiva svaku dobru misao, svaki ideal; imale su odvratiti puk od krčama, od igranja i surovog života, koji se radja u pokvarenoj atmosferi alkohola i karata.

Sredstva pako, koja su se upotrebljavala a da se dovinemo tom sjajnom cilju, nijesu nas mogla ni iz daleka približiti onom socijalnom idealu o kome snivahu odgajatelji naroda. Ta su sredstva bila nešto isprazna, vanjskoga — pjevanje, koncerti, plesovi — što nije bilo u stanju da izmjeni nutarnji život čovjeka i da podigne njegovo cijelo biće na viši stepen.

ništari, prije klerici, bili su namjerno pušteni iz sjemeništa, da kao laici mogu u djaštvu bolje mutiti i više upliva steći; oni su bili i na universama podržavani, subvencionirani od raznih kateheta i sjemeništa. Na taj način klericali uzgajaju mladež, koja će gore od popova zastupati interese svećenstva i boriti se za prevlast klerikalizma, a neće naučiti na svećenstvo onaj odium, koji bi navukli, kad bi se tako isticali u svećeničkom ruhu.

Ovi razpopice, askeri klerikalnih pokretača, započeli su u Splitu svoj agitatorni i organizatorni rad time, što su kupili mladjariju počam od drugoškolaca gimnazije u popovske čitaonice (u kuriji splitskoj) gdje su se držala predavanja o papinstvu, svećenstvu, proti naprednjaštvu itd. djelile „Luči“, i klerikalne brošure, glasnici — u kratko zaglupljivala učeća mladež sve u šesnaest. Ovoj klerikalnoj agitaciji pod vodom sekundirali su katekete (osobito poznati D.r. Alfirević) i neki mladji profesori furtimaši, dok su istodobno bdili, da se djaštvo ne bi i s naše strane organizovalo, budući je onda Janušićev pokret s „Hrv. Djakom“ počeo hvatati maha. Taj podmulki klerikalni rad i agitacija među omladinom izazvala je dakako reakciju sa strane svih poštenijih i bistrijih djaka, koji su se stali organizovati, kupiti u napredne čitaonice, gdje su im naši akademčari držali predavanja, širili „Hrv. Djak“ itd. Malo po malo popovska kurija i njezini sjemeništari izgubili su kod mladih gjaka svaki kredit, došlo je i do burnih istupa i demonstracija, do strogih kazna konferencijalnih itd. zaredali su progoni agilnijih i neodvisnijih djaka i djački pokret, izazvan od klerikala, na taj način širio se i hvatao sve više maha.

Tako je nastao u Splitu klerikalni gjački pokret i reakcija s druge strane, pa tako će biti svagda i svugdje dok god bude u srednjim školama vladao ovaj natražni školski sistem, gdje klerikalni katekete vode glavnu riječ.

Dopisi.

Trogir, 29./11. 1911.

Šta radi državno odvjetništvo u Spljetu? Začudno je ovdje svakome, da se državno odvjetništvo još ne miče za izvide u poslu krivotvorenih punomoćnica prigodom obč. izbora u Trogiru sa strane obč. pristava. Također se govori, da imade i još raznih drugih kažnjivih čina, za koje naš kazneni zakon ustanovljuje i kazne; a ti čini da su poznati vlastima. Neki bi po tom morali preko brave; dočim se ti poštenjaci i šepire.

Dokle će trajati ovo stanje? Šta rade državna i pokrajinska vlast? Ovako postupanje moglo bi poroditi sumnju, da je božica pravde negdje zalutala! Mi živimo u ustavnoj civilizovanoj državi, pa možemo i zahtjevati da se pravda svakome kroji pravedno i jednako. Svi smo pred zakonom jednaci. Obzira ne smije biti. Ili je netko kriv ili nije. Ako je, nek se proti njemu postupa.

Zlorabiti vlast, pa crpsti iz toga materijalne koristi, nagovarati druge na kažnjivo djelo, obećavajući mu uredovna kriva posjedovanja; upotrebljavati tuđu imovinu, pa bila ta i občinska, na svoju korist, itd. itd. sve su to djela kažnjiva.

Mi idemo, da vidimo hoće i ovaj ozbiljni javni glas biti jednom uslušan i poštovan zakon, koji opstoji.

Običajna večera sv. Cecilije našim glazbarima otišla je slabo. Neki su otišli gladni i žedni kući, a zašto? Jer se iz kuhinje nosilo na dva mjesta, u školu glazbe glazbarima i u čitaonicu opatu Sentinelli, popu Fulgosi, Ivanku, Andriju Carlu i Lelasu, koji su pojeli glazbarima polovicu prasetine a bog zna koliko su popili. Kako se ne stide i srame gori spomenuta gospoda jesti tudje!

Glazbar.

Iz Makarske.

Novo doba.

Pobjedu, koju je iznijela udružena hrvatska i napredna stranka u općini Makarsko-primorskoj, mora biti početkom novog doba.

Teror, bezakonje, nemoral, uspiren od fratarskih otačbenika, pokopan je od svjesnog i poštenog birača vrletnog Biokova.

Svak, koji slobodnije misli i diše u ovom dosad zasužnjenom kraju veseli se pobjedi; ne zato samo što od sada vidja poštene i čelične pobornike na upravi svog imanja, već i zato, što je iza dugog ratovanja oteo najsvetiju narodnu ustanovu iz zulumskih ruku.

Svečani dan ustoličenja načelnika Petra viteza Rismonda uređen je bio za 25 studenog tg.

Svak se veselio vidjet ljubljenog starca, gdje zasjede na dostojno mu mjesto, koje mu pred šest godina bi oteto na izdajnički način od furtimaško-klerikalno pravaške stranke sa njenim predstavnikom, popularnim Matom. Sunce visoko sjalo, priroda se veselila, čitavo primorje u svećanom ruhu, a Makarska? u opsadnom stanju!

Svak će pitat što je to? to je bratimstvo političkog povjerenika Nikolić-Käer von Flottenverein i našeg Mateše. Od kad je svijeta ne pamti se, da pobjedjeni pita svoj pokop u slavlju.

Zabrana slavlja, koja je slijedila za pobornike istine, iznenadila je svakoga, al ipak na licu i čelu moglo je svak čitati radost, koja se je gradjanstvu u duši krila.

Deset je sati. Vijećnica puna radoznalih i dobrih predsjednik otvara prvu sjednicu za biranje nove općinske uprave, kad unutra s jedne strane vidjaš ljude vesela posmjeha i poštena čela, a s druge, neodgovorne slabice koje pastir u tor goni.

Niš poznati lakrdijaš mira ni tu nema, dira, suje i zadrkiva poznatim vicevima njegove naobrazbe, samo da otegne i smuti veličanstveni čin.

Svršetak je bio na 2¹/₂ sata poslije podne, te još jednom hoće da se istakne, prosvjedujuć u ime furtimaštva, kad najednom zaori dvoranom gromki: Živio načelnik, starina Petar vitez Rismondo.

Povorka, koja je pratila novo izabranog načelnika i prisjednike na skupni objed, bila je veličanstvena.

Za objedom veseli duhovi pjevajuć i nazdravljajuć bratski se zabavljali.

Na koncu zahvalili su općinstvu, toplim riječima u ime općine, prisjednik Doktor Baro Vranković, Ivan Zanchi odv. kand. i Aleksa Devčić. U ime napredne omladine pozdravi sabrane J. M. Hranuelli bank. činovnik. Na svemu ovome zahvalio se toplim i srdačnim riječima načelnik Petar vitez Rismondo.

Dan je svršio uz gruvanje mužara i paljenje umjetnih vatara. Zauzećem t. zv. pravaške kule započela je za naš grad nova era razvoja i napretka.

Slobodnjaković.

Iz Visa.

Dok se naše stare stranke u međusobnom trvenju ugnjetavaju, prenašajući borbu sa stanovišta općih i narodnih interesa na polje strasti i ličnih napada, dotle se naši demokrati daleko od ovog podivljavanja javnog života i surove nesavremene borbe, mirno i tiho razvijaju u živom radu na temelju nauka naše pučke napredne stranke. U prvim brojevima „Naprednjaka“ javili smo Vam o našim ustanovama na Visu, koje u lijepoj slozi i radu krasno napreduju. I ovaj put ako Vam se javljamo ne mislimo pisati o ružnim pojavama nedičnih borba naših gospodskih stranaka, već nam je na srcu da Vam kažemo, kako u našem viškom pučaninu ima svijesti i shvaćanja pravog domoljublja, kako on napredno misli i trijezno shvaća potrebe naroda. Duh zadrugarstva, koji se najbolje pokazuje u našim dvima potrošno-obrtnim zadrugama i novoustrojenoj „Pučkoj Hrvatskoj Stedionici“, urodio je i prošle jesme dobrim plodom.

Viški težaci, koji su ogromnim djelom kmetovi, te cio svoj rad ulažu, uz kukavnu zaslugu, obradivanju zemlje svojih gospodara, složili se međusobom te sakupili 50.000 kruna da se barem za ovu godinu otkupe i oslobode zadirivanja i inada arogantnih gospodarevih straža i tako nesmetano poberu plod svojih krvavih truda. Ova bratska sloga i sklad naših uvjerenih pristaša, koji su bratski i složno sve međusobom uredili, bila je trn u oku nekim bezdušnim gospodarima, naučenim na vjernu pokornost kmeta, te su nastojali da pretjeranim cijenama kod dražbe ili upropaste težaka ili slome težačku slogu; ali je sve uzalud bilo tim pijavicama težačkih truda; volja razbor i pravednost našega puka je pobjedila.

Osim moralne i pravne zadovoljštine, donio je ovaj pothvat našim težacima i materijalnu korist. On nam u isto doba pruža jamstvo kako bi dokazanom razboritošću i susretljivošću težaka bilo lako konačno riješiti kmetске odnošaje na korist težaka i gospodara, na zadovoljstvo jednih i drugih, na procvat našeg gospodarstva i produkcije. Mi smo uvjereni, da će naši svjestni pristaše, težaci, koji se razborito i energično bore za postignuće pučkih prava, uzeti u svoje ruke konačno uređenje kmetških odnošaja, i sretno ih privesti kraju.

Drniš, 5./12. 1911.

Govori se: čuvaj se konja straga, žene sprijeda, kola sa strane, a fratra sa svake strane. Ovo vrijedi nadasve za Drniš. Fratri, kada su,

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na 6 god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

171 171 SVAKOG DETA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju.

što silom, a što novcem ljubljanskih klerikala zarobili drniškog seljaka, hvataju ga za grkljan da mu i dušu ispiju. Tako potjeraše mnoge seljake u najnezgodnije doba godine, da im vrate novac, i to uprav one koji se nagjose u taboru njima protivnom. Ili narode, veli fratar, pleši kako ja hoću ili seli u Ameriku prosjak bez ognjišta i djedovine. Uredba seoskih fratarskih blagajna je takova, da iste mogu otkazati vjeresiju kadagod se to fratrui prohtije. Dužnik blagajne je po tom prosti rob fratarski, i tu ne pomaže ni plač sirota, ni gladna godina, ni kletva ni zaklinjanja. Nasamareni narod sada teško okajava svoju naivnost, poniženjem svojeg ponosa, videći se kao zaulareno blago gdje tegli vapijući za barem ono malo slobode što ju je imao kada su Turci gospodovali — slobodom mišljenja.

Fratri ne vjeruju nikome, a nadasve ne braći Grubišićima, proti kojima već ispod vode rovarje. Pitat ćete zašto i kako? To je stara svagja, a dosta je bilo biti prisutan procesu Montana i čuti cijeli historijat prije onog procesa pa do izbora, u kojima neki ljudi pogaziše svoju riječ i obraz. Zdržilo se u izbornoj borbi što se uopće nije moglo združiti, a da više i u sama sebe ne vjeruješ, a sve to radi osobnog interesa i inada. Gdje je, Drnišanima ponos, gdje obraz, da su se do toga dali zavesti, da čovjeku, kojemu u Drnišu niko nemože da ista zamjeri s nijednog pogleda, čovjeku prekomjerne dobrote, bilo se odlučilo spremiti porugu tim, što se je nadahnucem D.ra St. htjelo poslati glazbu pod prozore na dan biranja nove uprave i načelnika.

Takav Drniš još nije bio prama ljudima svakog štovanja vrijednim, ma kojoj stranci oni pripadali. A mislimo, da takova šta ni na Braču nećine. To mora biti plod pameti i odgoja plemenitog D.ra St. — Evala mu!

Kruno.

Bilješke.

S. Matavulju, jednom od ponajboljih naših pisaca i našem građaninu, podigla je svojta nadgrobnu ploču. Beogradsko je groblje ukrašeno time jednim novim mramornim djelom najboljeg srpskog vajara, Gjoke Jovanovića. Da je naš Simo svojim divnim pričanjem zaslužio vidljiv spomen narodnog priznanja dokazati će — nadamo se doskora — harnost srpske i hrvatske inteligencije čiju je književnost ukrasio i obogatio, podignucem bilo i čednog spomenika.

Česki kapital u Dalmaciji. Na 21. ov. mj. bio je u Pragu informativni i pouzdani sastanak, na kojem je bilo više predstavnika českih kapitala, te nekoliko rodoljuba iz Dalmacije, koji se za stvar živo zanimaju. Sastanku je predsjedao odlični rodoljub D.r Scheiner, predsjednik svešlavenške sokolske organizacije. Česi su pokazali najbolju volju, da sudjeluju svojom glavnicom u raznim poduzećima u Dalmaciji, ali žele, da inicijativa podje sa strane dalmatinaca. Osobito se pretresalo o tomu, da se stvori neki življ trgovački promet između Česke i Dalmacije, glede uvoza dalm. poljodj. produkata u Česku i uvoza českih obrt. produkata u Dalmaciju.

Zastupnik. Spljetska trgovačka obrtnička komora izabrala je svojim zastupnikom u saboru dalmatinskome g. Duju Mikačića, općinskog blagajnika a pristašu hrvatske stranke.

Izbori za hrvatski sabor raspisani su na dane 15. 16 i 18. o. m. Oporbene stranke i ako nijesu došle do potpunog sporazuma u postavljanju kandidata, to će ipak u užim izborima ptpomagati jedna drugu protiv vladinih kandidata. S tim trijeznim istupom pravih narodnih elemenata, može se Hrvatska pouzdano nadati boljim danima.

3 godine tamnice odrapili su zagrebački proverbski suci ljekarniku Matauseku, koji je iz sasvim privatnih motiva dao čušku Tomašiću. Tomašićevi kadije, koji u banovini kroje pravdu sasvim po tursku, osudjuć na pr. D.r Hinkovića na 6 mjeseci, D.r Lorkovića na 3 mjeseca itd. itd. osvetili su eto i Tomašićevu čušku grozno: sa tri godine tamnice!

Vijesti iz grada i okolice.

List izlazi danas, mjesto u petak, jer se sutra, uslijed blagdana ne radi u štampariji.

Osobne vijesti. Predsjedništvo zemaljskog financijskog ravnateljstva imenovalo je poreznim upraviteljem u IX. razredu čina poreznog oficijala g. Mirana pl. Ivaniševića. Odličnom prijatelju naj-

srdahnije čestitke na zasluženom promaknuću. — Nakon dva mjeseca boravka odijelio se je od nas čelični naš sumisljenik P. Tecilazić, vraćajući se u Spljet. Drugu i prijatelju sretan odlazak. — Školski nadzornik g. Ströll došao je iz Spljeta da obadje tečaj usavršavanja kod građanske ženske škole. U srijedu večer otputovao je u Knin.

Radujemo se. Dična gospodja čestitog nam prijatelja prote Stojisavljevića, povratila se je zdrava i oporavljena iz Beča, gdje je bila na liječenje. Mnogim našim prijateljima, koji su se živo zanimali za stanje gospodje Slave, javljamo rado ovu veselu vijest.

Dobra srca! Teškom nesrećom, koja je zadesila obitelj Čičmira smrću njenog starešine oca i dobrog joj sina Ante, nadjose se u nevolji petero nejakie siročadi i bijedna udova majka, koji lišeni svojih hranitelja vape pomoć milostivih srdaca. Naše čovjekoljubivo građanstvo ublažit će sigurno darežljivom rukom bijedu unesrećene, ali poštene jedne obitelji.

Milodare, koje će se oglašivati u „Naprednjaku“ prima naše uredništvo.

Pučka Štedionica Kr. 20, Hrv. muz. društvo „Kolo“ Kr. 10, Braća Iljadica Kr. 5, Krste Sunara Kr. 5, Ante Karadžole Kr. 5, Ante Baljkas Kr. 3, Tome Bujas Kr. 3, Frane Sunara Kr. 3.

Karikature. Naš mladi šibenčanin Raka-marić, izložio je seriju veoma uspješnih karikatura. Politička vlast, koja budno štiti slobodu umjetničkog stvaranja, naredila je po Bachovoj patenti nadarenom karikaturisti — koji je u ovoj zemlji svjetlosti i napretka sanjao o priznanju i slavi — da ukloni slike. Ono, što je u svim drugim gradovima dalmatinske satrapije moguće i dozvoljeno; ono, čemu se prilagođuju najviše ličnosti i dostojanstvenici, jer slobodni izražaj čiste umjetnosti, kod nas se s fiktivnih razloga uklanja i sprječava. Umjetniče, ne sanjaj o uspjesima i vijencu u zemlji, gdje moral i prosvjetu čuvaju popovi, gdje umjetnost štite poglavarstveni poslužnici i žandari. Još je uvijek u Kini dug prin!

Gradjanska škola. U srijedu na večer držao je nadzornik Ströll sjednicu, kojoj su prisustvovali načelnik, zastupnik grada, mjesni školski nadzornik, te nastavnici tečaja usavršavanja. Uslijed dobrog uspjeha ovogodišnjeg tečaja, koji je pridružen ženskoj gradjan-koj školi, zaključilo se je, da se do godine otvori drugi razred, čime bi se udovoljilo jednoj savremenoj kulturnoj potrebi, da se i našem ženskom pomlatku pruži prilika bolje i potpunije naobrazbe. Uvjereni smo da će ovim pravednim željama i zbiljskim potrebama našega grada udovoljiti starija školska vlast.

Biciklisti. Veoma često voze se neki mladi biciklisti po poljani i to baš na prostoru gdje se šeću ili igraju djeca, a drugi prolaze obalom za vrijeme najživlje šetnje u nedjelju. Ne samo što se time priječi slobodnu šetnju, već se izlaže pogibelji istu djecu i prolaznike. Preporučamo biciklistima, da se ostave vožnje na mjestima, gdje je velika žurba svijeta, e da se tako izbjegne neugodama, koje njima istima mogu biti na štetu, a koje bi i oni žalili.

Utok. Proti izboru novog općinskog prijednika g. Dušana Novaka uložili su neki građani utok na zemaljski odbor. Novak je c. k. poštanski činovnik i kao takav neizberiv u upravu općine; ovo znadu i gospoda sa općine, pak nam je začudo što se hotjelo ovim izborom postići. Ali tko zna što bozi snuju?

Nezgodna ratne ladje. U srijedu oko 11 sati pr. podne ulazila je u luku transportna ladja c. k. ratne mornarice „Venus“; blizu ulaza doplovi joj u susret jedan jedrenjak, i da se „Venus“ s njime ne sukobi skrene nešto na desno, ali ju jaka struja pri ulazu gurne kraju. Kapetan videći pogibelj zapovjedi da se baci sidro, koje nije moglo dobro zahvatiti i struja baci transportnu ladju takom snagom o hridi, ispod Ville dalle Feste, da joj se je zgnečio kljan a prednji se je dio otvorio. Voda je brzo nasrnula kroz otvor i „Venus“ je počela pomalo tonuti, ali brza pomoć sisaljka i prenos materijala na stražnji dio ladje održali ju nad vodom. Zapovjednik naredi kroz to, da se svom snagom vozi u pristanište „Mandalinu“ gdje se sada nalazi ladja i popravlja. Tako se prisutnosti duha i trijeznim zapovjedima kapetana ima zahvaliti što se nije dogodila veća nesreća.

Dolac. Velika je nečistoća zavladala na više mjesta u ovom našem zapuštenom pregradju. Već su dva mjeseca, što je smeće zatrpalo konal kod kuće Dunke Klarića i Paške Bujasa; nečista voda uslijed toga ne može da otiče, već stoji i uzvonja se, tako da užasni vonj okužuje cijeli predjel. Stranci se čude i zgražaju ovim afričkim prilikama

u kojima se gušimo, ali mi mirni i tihi podnosimo to evo već šesta godina a da se za nas nitko ne makne. Imali smo prije prijednika Šeska, koji nije ništa učinio, a sad imamo Šišku, koji na žalost dolazi u Dolac samo u doba izbora. Imamo i vječnika Don Vicu Škarpu, ali on znade visoku dignuti nos, pak ne čuje smrdeža. Mi se bojimo da će sve ovo ostati na staru i da nam se neće pomoći dok mi ne budemo birali na općini ljude koji ljube naše mjesto i oječaju za potrebe puka.

Evo nam gre — detektiv Lovrić, iz Dubrovnika. Dubrovčani su se sretno riješili toga Scherloka i svi mu zaželili sretan odlazak. Šibenik koji regbi da je postao stovarištem ovakove robe, mogao je biti i bez njega dok ima kod kuće svoje osobite organe reda i mira i dok su na koritu neki furtimaši, organetti bolji od novog gosta.

Kret u luci. Par. „Pozony“ ugar-hrv. sa 13½ vagona karbida za Rijeku. Jedrenjak „Ljubomir“ sa 6½ vagona cianamida za Istru. Talij. par. „Ruggiero di Flores“ iz Trsta kreća drvlje. Talij. par. „Tripoli“ iz Napulja sa 150 tona sumpora. A.-u. par. „Zoe Cosulich“ krcat celulozom za Trst. Talij. par. „Aurora“ sa drvljem za Napulj i Tuniz.

Obavijesti Uredništva.

Dopisnik, Split. Poslije neg su „Sloboda“ „N. Jedinstvo“ i druge novine po svih sedam zakona oprali glavu „Hrv. Riječi“ radi pustih laži i infamija s kojima je ona hotjela oblatiti svijetlo poštenje tolikih naših rodoljuba, suvišan je Vaš dopis. Inače bi bilo utaman trošiti sapun. Pozdravljamo i preporučamo se.

Dopisnik, Tijekno. Kasno prispjelo. Pozdravljamo!

Izdavač, vlasnik i tisak
Pučka Tiskara D.r V. Iljadica i drugovi — Šibenik.
Odgovorni urednik: Krste Živković-Šupuk

PUČKA TISKARA

D. V. Iljadica i drugovi

ŠIBENIK

Preporuča se za sve u tiskarsku struku zasjecajuće radnje.

Cijene umjerene.

MARKO MARKOVINA

SPLIT — TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo

Peći i šparherda,

Eternita,

Cijevi, dimnjaka i pločica keramike □

Stakala, prostih i ornamentalnih □

Papendeka tankog i debeloga

Zahoda poreulane i t. d. 5

SE NE VRAĆAJU. - POŠILJKE NEPLAĆENE PRIMAJU SE. - - E RAČUNAJU 16 PA- ETIT RETKU, A ZA TA PO POGODBI. NJA I ZAHVALE 20 A PO RETKU. - - -

INAJSTIĆ.
Iljadica i drugovi

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, in; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktiv- aj radi mnogih ajživahniji, naju- je, duguje svoj

isiti, ako mog i alno čuvstvo, naći alijani bili psiho- amo prema svom nego najvećma evo to je baza

na logično izviru, gi tijekom unu- ke. Nacionaliste ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko estellini objeloda- lia“ nekoliko čla- rugi irendetizam“, upirao u dužnost, pitanja Podneva oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u kon- ra, nije nikad za- itanja i probleme je razlika izmegju e bave ovim pro- cijonalista), samo ene stranke kon- života cilj samoj vlja svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj, iti preslice s konča- u vretencu izdupsti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuča a stareu: žuljaka je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvoj rirode momče je po- osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za- ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i gje u zadarskom „Na- o darovitom pastiru, iue poticao je vige-

PIO TERZANOVIĆ — ŠIBENIK

Velika zaliha za zimsku sezonu

MUŠKIH ODIJELA I KABANA

PIO TERZANOVIĆ — ŠIBENIK

Velika zaliha za zimsku sezonu

MUŠKIH ODIJELA I KABANA

NAJMODERNIJEG KROJA UZ VRLO UMJERENE CIJENE

NE BOJI SE UTAKMICE.

9-52

HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA — PODRUŽNICA ŠIBENIK

Centralka DUBROVNIK. Podružnica u SPLITU i ZADRU - DIONIČKA GLAVNICA Kr.
2.000.000 - PRILIVNA ZAKLADA U PRITICCI 250.000

BANKOVNI ODJEL PRIMA ULOŽKE NA KNJIŽICE U KONTO KURENTU I ČEK PROMETU; ESKOMPTUJE MJENICE, OBAVLJA INKASO, POHRANJUJE I UPRAVLJA VRIEDNINE. DEVIZE SE PREUZIMLJU NAJKULANTNIJE. IZPLATE NA SVIM MJESTIMA TU I INOZEMSTVA OBAVLJAJU SE BRZO I UZ POVOLJNE UVJETE.

MJENJAČNICA KUPUJE I PRODAJE DRŽAVNE PAPIRE, RAZTERETNICE, ZALOŽNICE, SREĆKE, VALUTE, KUPONE. PRODAJA SREĆAKA NA OBROČNO ODPLAĆIVANJE. OSJEGURANJE PROTI GUBITKU ŽRIEBANJA. REVIZIJA SREĆAKA I VRIEDNOSTNIH PAPIRA BEZPLATNO. UNOVČENJE KUPONA BEZ ODBITKA.

18-52

== PAPIRNICA ==

JURAJ GRIMANI

== ŠIBENIK ==

— Pribor za pisane strojeve svijuh sistema. —
- - Razglednica i svih ostalih kancelarijskih - -
predmeta. Svi školski risači i pisaci predmeti.

Gritzner Šivači Strojevi

Kao za kućnu uporabu i vezivo — tako za svaku industrijalnu radnju najbolji.

Gritzner Koturače

odlikuju se već od godina čvrstoćom i kvalitetom materijala.

Svakovrsne Igračke i Bijouterije.

Penkala

Automatična olovka i pera —

1-52

Pozor! 50.000 para postola.

4 para postola stoji samo K 9.

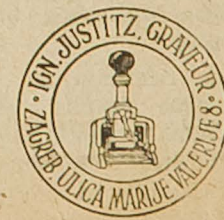
Radi slabog plaćanja povjereni mi je od više većih tvornica, da rasprodam ispod proizvagjalske cijene veliku zalihu postola. Prodajem stoga 2 para postola za gospodu i 2 para postola na uzice za gospodje, žute ili crne kože, galoširane sa jakim nabijenim kožnatim poplatom, veoma elegantne, najnovija izrada, veličina po broju.

Sva četiri para stoje samo Kruna 9.

Razašilje pouzecem. 1

P. LUST „Izvoz postola“ Krakau Broj S/49.
Promjena dozvoljena. Za neodgovarajuće vraća se novac.

PRVA ZAGREBAČKA TVORNICA

pečata iz mjedi i gume za urede. — Tvornica email tabla i tablica.

Strojevi za numeriranje i t. d.

Glavno zastupstvo za Dalmaciju: 3

Petrić Ljubomir - Split

Grubišić & Comp. u Šibeniku

: Otravništvo i stovarište za umjetno gnjojivo :
CALCIUMCIANAMIDA

(Società anonima per la utilizzazione delle forze idrauliche della Dalmazia)

Upute o uporabi i razjašnjenja na zahtjev badava i franko.

18-20